

udeležencev lahko pomeni velik izziv za organizatorje. Težave nastajajo zaradi neustreznega medgeneracijskega treninga in materialov, pomanjkanja medgeneracijskih izkušenj in nenaklonjenosti zaposlenih do medgeneracijskih stikov. Nezaželeni izidi v medgeneracijskih programih naj bi bili v večji meri odsev njihove neustrezne zasnove in ne nezmožnosti mladih in starih varovancev, da bi se družili v skupno korist. Raziskave kažejo, kako pomembni so starosti in generacijam primerni medgeneracijski programi, ki ponujajo starejšim udeležencem aktivne vloge. V takih okoljih so izidi programa za starejše bolj pozitivni kot v programih, ki jih določa okoljsko ali vedenjsko pootročenje, kjer se starejši umikajo iz programa in so v negativni interakciji z osebjem. Vključevanje otrok v medgeneracijske programe poveča nevarnost za pootročenje starejših, ki imajo s starostjo povezane zmanjšane sposobnosti. V tradicionalnih programih je gonilna sila programa običajno kdo od zaposlenih z dobrimi nameni, manjkajo pa administrativna podpora ali viri, ki bi zagotovili, da je osebje pripravljeno delati z različnimi starostmi in uporabljati najboljše medgeneracijske prakse. Pomanjkanje teoretičnih in raziskovalno osnovanih praks negativno vpliva na izide in trajanje tradicionalnih medgeneracijskih programov. Organizatorji, ki v svojem delu uporabljajo na teoriji in raziskavah osnovane prakse, lahko bolj natančno ugotovijo, kje je vir uspeha ali neuspeha medgeneracijskega programa.

S teorijo in dokazi podprti modeli medgeneracijskih programov so redki. Razvojne in izobraževalne teorije prikazujejo razloge, *zakaj* so medgeneracijski programi potrebni, ne pa tudi *kako* zagotoviti njihovo učinkovitost. V članku sta prikazana dva medgeneracijska programa v skupnem okolju otrok in starejših. Prvi izmed njiju je tradicionalen, drugi pa osnovan na teoriji stikov. Teorija stikov je nastala v povezavi s stiki med rasami, prilagojena pa je bila tudi za med-

generacijski kontekst. Vsebuje več principov, ki spodbujajo pozitivne stike med člani različnih skupin; v medgeneracijskem kontekstu je ključna razlika med skupinami v starosti.

1) Podpora stikov med skupinami s strani avtoritet, deležnikov in tradicije. V teoretično osnovanem medgeneracijskem programu se podpora odraža v medgeneracijskem poslanstvu ustanove, vodstveni podpori rednih medgeneracijskih usposabljanj in rutinskem tedenskem načrtovanju, izvedbi in skupni oceni aktivnosti. Vključeni so družinski člani, ki so o medgeneracijskem programu obveščeni pred vpisom sorodnika, prejemajo poročila o dogajanju in sodelujejo na skupinskih dogodkih za družine. Ve se, kdo je zadolžen za medgeneracijske aktivnosti, kar nadalje podpira oblikovanje programov po meri uporabnikov. Določitev odgovornega osebja je pomembna za ohranjanje programa, saj sicer večina medgeneracijskih programov izzveni v prej kot dveh letih.

2) Medgeneracijski stiki, za katere sta značilna sodelovanje in skupni cilj. Upoštevanje principov sodelovanja in skupnega cilja vpliva na izbiranje, načrtovanje, izvedbo in predstavitev aktivnosti in materialov. V teoretično osnovanih programih člani osebja najprej opredelijo razvojne in odnosne cilje za obe generaciji, nato pa jih uporabijo v načrtovanju aktivnosti, ki zajamejo trenutne sposobnosti in interese udeležencev. Pri izbiri vlog za posamezne udeležence se upošteva njihova socialna zgodovina in ali bi v tej aktivnosti lahko uživali. Tak pristop poveča zanimanje za sodelovanje, ki je vedno prostovoljno.

Za dobro sodelovanje med medgeneracijskimi partnerji je pomembno tudi skrbno načrtovano fizično okolje. Program je izveden tako, da aktivnosti potekajo v skupnem prostoru med prostori starejših in otrok. Dva do trije odrasli in dva do trije otroci sedijo za okroglo mizo tako, da je med dvema članoma iste generacije vedno pripadnik druge generacije. Materiali so skupni bodisi za medgeneracijski par ali za vse na sre-

dini mize. To spodbuja sodelovanje, saj partnerja delita materiale, da bi dosegla skupni cilj.

3) Enakovreden skupinski status. Pri tem principu ne gre za to, da bi starejše obravnavali kot otroke. Osredotočimo se na posameznikove moči namesto da bi, kot je pogosto navada tako pri otrocih kot starejših, bolj gledali na to, česa ne zmorejo. Vsak otrok in starejši nekaj prispevata in nekaj pridobita v medgeneracijskem stiku. Z obema generacijama se ravna spoštljivo in vsi udeleženci imajo aktivno vlogo. Aktivnosti sledijo temu principu, kadar razvijajo spretnosti mlajših in ohranjajo spretnosti starejših.

4) Priložnosti za prijateljstvo. Pogosti in redni stiki med starejšimi prostovoljci in otroki pripomorejo k pozitivnim spremembam stališč. Stiki med skupinami so bolj pozitivni, kadar programi podpirajo mehanizme prijateljstva, kot je na primer samorazkrivanje. To pa je najlažje doseči z rednimi stiki. V teoretično osnovanem programu potekajo medgeneracijske aktivnosti trikrat tedensko, ponuja pa tudi priložnosti za neformalne obiske. Začetno nelagodje je kmalu premagano, ko se udeleženci seznanijo drug z drugim in razvijejo družabništvo z drugo generacijo. K razvoju prijateljstev prispeva tudi osebje, s svojim postavljanjem vprašanj, skozi katera se razkrijejo interesi in zgodbe posameznikov.

Po pregledu teoretičnega ozadja sledi raziskovalni del, v katerem so raziskovalci s pomočjo standardizirane lestvice primerjali izide dveh medgeneracijskih programov v skupnih dnevnih centrih in vrtcih. Eden od programov je bil tradicionalen, drugi pa utemeljen na teoriji stikov. Oba centra sta vključevala aktivnosti, varstvo in nadzor za starejše ter program za predšolske otroke.

V tradicionalnem programu medgeneracijske aktivnosti potekajo vsako jutro in vključujejo vse udeležence obeh generacij. Vodja aktivnosti je medicinska sestra s področja geriatrije, ki načrtuje in predstavi aktivnosti. Prostor je organiziran tako, da starejši sedijo na stolih v obliki črke U

okoli otrok, ki sedijo v vrstah majhnih stolov, obrnjeni proti vodji. Aktivnosti tipično vključujejo branje otroških zgodbic s postavljanjem vprašanj, vodeno petje in gibanje. Otroci se bodisi gibajo neodvisno ali pa sodelujejo s starejšim članom. Starejši med celotno aktivnostjo sedijo. Aktivnosti običajno trajajo od 20 do 30 minut. Ostalo osebje sedi na stolih poleg starejših in opazuje aktivnosti.

Opazovanje s strani raziskovalcev je potekalo s pomočjo Medgeneracijske lestvice opazovanja. Lestvica kodira prevladujoče socialno vedenje pri posameznikih med trajanjem medgeneracijske aktivnosti. *Interaktivno medgeneracijsko vedenje* je interakcija s predstavnikom druge generacije (očesni kontakt, skupinsko delo ...). *Vzporedno medgeneracijsko vedenje* je vključevanje v podobne aktivnosti poleg predstavnika druge generacije in njegovo priznavanje, a brez direktne interakcije. *Interaktivno vrstniško vedenje* zajema interakcije z vrstniki, *paralelno vrstniško vedenje* pa podobne aktivnosti z vrstniki brez direktne interakcije. Beležili so tudi *interakcije ali paralelno vedenje z osebjem*, zgolj *pasivno opazovanje*, *samostojno vedenje* brez priznavanja in interakcije in *ne vključevanje* – pomanjkanje pozornosti. Raziskovalci so vedenje zabeležili vsakih 15 sekund, kar je dalo natančne podatke o odstotku časa, ki so ga posamezniki namenili posamezni kategoriji vedenja.

Rezultati kažejo, da medgeneracijski program, osnovan na teoriji stikov, podpira cilj medgeneracijskih stikov. Tako pri otrocih kot starejših je bilo opaziti več zaželenega vedenja, nivoji aktivne vključenosti so bili visoki, pasivnega opazovanja je bilo malo. V tradicionalnem programu je bilo manj medgeneracijske interakcije, več je bilo opazovanja in interakcije zgolj z vrstniki.

Medgeneracijskega vzporednega vedenja je bilo v tradicionalni skupini več, vendar le pri starejših. To kaže, da so se starejši želeli vključiti v aktivnost z otroki, vendar organizacija aktivnosti tega ni podpirala. Razlike v predstavitvi

aktivnosti so bile povezane s tem, kako pogosto so se otroci in starejši v medgeneracijski situaciji povezali, da bi dosegli skupni cilj. Pri teoretično osnovanem programu so udeleženci posedeni tako, da se generaciji za mizo izmenjujeta. Medgeneracijski pari imajo na voljo skupne materiale, spodbujevalci pozivajo udeležence, naj si pripovedujejo zgodbe in prevzamejo vloge ter spodbujajo vključenost. Vse to podpira interakcijo z medgeneracijskim partnerjem. Aktivnosti v tradicionalnem programu so bile predstavljene tako, da je bilo tiho opazovanje najprimernejši odziv, zato je bil cilj medgeneracijske interakcije težje dosegljiv. Sedežni red je to še dodatno otežil, saj sta obe generaciji sedeli med vrstniki, otroci pa so gledali spodbujevalca in ne starejših udeležencev. V programu, osnovanem na teoriji, je bilo tudi več samostojne dejavnosti, kar pa je vseeno boljše kot pasivno opazovanje.

Na površinskem nivoju bi lahko rekli, da tudi tradicionalni program upošteva določene principe teorije stikov, vendar pa niso upoštevali najboljših praks, povezanih s temi principi. Imeli so podporo vodstva, točno določeno osebje in redne aktivnosti, ne pa tudi ustreznega medgeneracijskega treninga za spodbujanje pozitivnih interakcij. Otroci in starejši so bili obravnavani kot enakovredni člani, vendar niso pokazali svojih unikatnih zmožnosti, s katerimi bi lahko prispevali k skupni aktivnosti. Sodelovanje k skupnemu cilju je bilo prisotno zgolj v smislu tihega poslušanja, ne pa aktivnega medgeneracijskega sodelovanja. Kljub rednim srečanjem udeleženci niso imeli priložnosti, da bi se prijateljsko povezovali preko samorazkrivanja. Tako za uspeh programa niso ključni zgolj principi, pač pa tudi direktni pristopi in procesi, ki temeljijo na principih.

Raziskovalci članek zaključijo s predlogi za nadaljnje raziskovanje na tem področju in poudarijo nekatere pomanjkljivosti teoretično osnovanega programa. Tudi tu se nekateri otro-

ci in starejši nikoli niso vključevali v medgeneracijsko vedenje, povprečje medgeneracijskega vedenja pa je bilo nižje kot pri drugih vedenjskih kategorijah. Zato bi bilo dobro preveriti, katere prakse spodbujajo visok nivo medgeneracijskih interakcij za posamezne udeležence. Medtem ko se medgeneracijski odnosi v družinskem kontekstu pojavljajo spontano, pa pozitivni stiki niso nujno lahki ali plod nekega instinkta. Zato je potrebno skrbno ocenjevanje in raziskovanje programov, pristopov in procesov, ki omogoča, da z medgeneracijskimi programi dosežemo kar najboljše rezultate. Kljub temu da priljubljenost medgeneracijskih programov raste, se vodje teh programov pogosto počutijo osamljeni v tej dejavnosti. Programe razvijajo po svojih najboljših zmožnostih, vendar brez ustreznega treninga. Večina izmed njih ima šolanje in izkušnje za delo z zgolj eno generacijo. V praksi najboljši uspeh izhaja iz tehnik, ki so osnovane na teoriji in raziskovanju. Teorija stikov ostaja pomembno orodje v podpiranju pozitivnih medgeneracijskih stikov, v praksi pa jo dopolnjuje vse večje število raziskav medgeneracijskih programov.

Martina Starc

Mojca Čerče (2010). Z roko v roki. Slovenj Gradec: Gimnazija Slovenj Gradec.

PROJEKT: Z ROKO V ROKI

Na Gimnaziji Slovenj Gradec so oblikovali projekt, ki je pod pokroviteljstvom Ministrstva za šolstvo in šport ter Evropskega socialnega sklada omogočil povezavo

- dveh vrtcev (Vrtec Dravograd in Vzgojno varstveni zavod Slovenj Gradec),
- dveh gimnazij (Šolski center Ravne, Gimnazija Ravne na Koroškem, Šolski center Slovenj Gradec, Gimnazija),
- štirih osnovnih šol (Prva Osnovna šola Slovenj Gradec, Druga Osnovna šola Slovenj Gradec, Osnovna šola Franja Goloba Prevalje